

УДК 343.36.126
DOI 10.32782/chasopyskiivp/2022-2-8

Харь Інна Олексіївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка відділу аспірантури та докторантури
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID ID: 0000-0002-7676-8273

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 253 КК УКРАЇНИ

У статті досліджено теоретичні та практичні проблеми суб'єкта кримінального правопорушення проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля. Звертається увага на те, що проблема суб'єкта цього кримінального правопорушення до чого часу не знайшла свого належного дослідження. У роботі акцентується увага на важливому значенні для теорії кримінального права та правозастосовної діяльності розуміння суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 253 КК України (далі – ст. 253КК). Авторкою подано критичному аналізу існуючі численні точки зору стосовно суб'єкта кримінального правопорушення проектування та експлуатація споруд без систем захисту довкілля, пропонуються власні підходи до належного з'ясування суб'єктів цього діяння, які є більш зрозумілими для теорії кримінального права та правозастосовної діяльності.

Науковицею з'ясовано істотну теоретичну основу в дослідженні суб'єкта цього кримінального правопорушення, зокрема кримінальної відповідальності, осудності, співвідношення понять «суб'єкт кримінального правопорушення» і «особистість злочинця». Методологічною основою дослідження цієї проблеми є поглиблене вивчення самого злочинного діяння та вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність у цій сфері.

На підставі проведеного дослідження кримінального правопорушення проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля запропоновано визначення суб'єктів діяння, передбаченого ст. 253 КК стосовно наступних форм прояву цього діяння: 1) суб'єкт кримінального правопорушення розробки і задачі проектів, іншої аналогічної документації замовнику без систем захисту довкілля; 2) суб'єкт введення (прийому) в експлуатацію споруд систем захисту довкілля.

Ключові слова: суб'єкт кримінального правопорушення; класифікація суб'єктів; вік кримінальної відповідальності; суб'єкти кримінального правопорушення стосовно форм прояву цього діяння.

Khar Inna. Theoretical and practical problems of the subject of the criminal offense provided for Art. 253 of CC of Ukraine

The article examines the theoretical and practical problems of the subject of a criminal offense design or operation of buildings without environmental protection systems. Attention is drawn to the fact that the problem of the subject of this criminal offense has not yet found its proper study. The paper emphasizes the importance for the theory of criminal law and law enforcement understanding of the subject of a criminal offense under Art. 253 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter – Article 253 of the Criminal Code). The author critically analyzes the existing numerous views on the subject of the criminal offense of designing and operating buildings without environmental protection systems, offers her approaches to the proper clarification of the subjects of this act, which are more understandable to the theory of criminal law and law enforcement.

The scientist clarified the essential theoretical basis in the study of the subject of this criminal offense, in particular criminal responsibility, sanity, the relationship between the concepts of "subject of criminal offense" and "identity of the offender". The methodological basis for the study of this problem is an in-depth study of the crime itself and the improvement of legislation on criminal liability in this area.

On the basis of the conducted research of a criminal offense of designing or operation of constructions without systems of protection of environment the definition of subjects of the action provided by Art. 253 of the Criminal Code in relation to the following forms of manifestation of this act: 1) the subject of a criminal offense of development and delivery of projects, other similar documentation to the customer without environmental protection systems; 2) the subject of commissioning (acceptance) of environmental protection systems.

Key words: subject of criminal offense; classification of subjects; age of criminal responsibility; subjects of criminal offense in relation to the forms of manifestation of this act.

Основний текст статті. Методологічною основою дослідження цієї проблеми є як поглиблене вивчення самого злочинного діяння на різних етапах розвитку нашої держави, так і вдосконалення кримінального законодавства з метою

більш ефективної боротьби зі злочинністю, в тому числі і проти довкілля. Нам уявляється, що заслуговує підтримки позиція В. Г. Павлова, що «поняття «суб'єкт злочину» і «особистість злочинця», хоча і близькі, але не збігаються.

Крім того, вони мають різний за змістом обсяг – поняття «суб'єкта злочину» (у нашому випадку суб'єкт кримінального правопорушення) вужче, ніж поняття «особистість злочинця» [1, с. 23]. Слід погодитися з твердженням, що поняття «суб'єкт злочину» ґрунтується на конкретних положеннях, сформульованих у кримінальному законі, і виходить із методологічних передумов філософських і кримінально-правових теорій» [1, с. 23]. Ми сприймаємо позицію, що суб'єкт кримінального правопорушення – це «кримінально-правовий термін, який швидше визначає юридичну характеристику особи, що вчинила злочин, і відрізняється від кримінологічного поняття «особистість злочинця»» [1, с. 23]. У той же час поняття «особистість злочинця» як більш об'ємне поняття, розкривається через соціальну суть особи, а також через складний комплекс ознак, властивостей, зав'язків, відносин, моральний і духовний світ, що характеризують її, взятих у взаємодії з індивідуальними особливостями і життєвими фактами, що лежить в основі злочинної поведінки» [1, с. 23].

Слід звернути увагу на те, що в юридичних джерелах стосовно суб'єкта кримінального правопорушення проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля висловлені різні погляди: 1) В. С. Плугатир, О. В. Кришевич заявляють, що суб'єкт цього діяння спеціальний, а саме: службова чи спеціально уповноважена особа, на яку покладено обов'язок розробити і здати замовникові відповідну документацію або прийняти (ввести) в експлуатацію споруду з інженерними системами захисту довкілля (наприклад голова і члени відповідної державної приймальної комісії, архітектор, керівник проектного інституту, керівник і головний інженер підприємства-замовника)» [2, с. 575]; 2) О. О. Дудоров, В. М. Комарницький, Д. В. Каменський переконують, що суб'єкт цього кримінального правопорушення – спеціальний, зокрема це службова особа або спеціально уповноважена особа, на яку покладено обов'язок розробити і здати замовникові відповідну документацію або прийняти (ввести) в експлуатацію споруду з інженерними системами захисту довкілля (наприклад, голова і члени відповідної державної приймальної комісії, архітектор, керівник проектного інституту, головний інженер підприємства – замовника) [3, с. 363-364]; 4) І. В. Самощенко стверджує, що суб'єкт цього кримінального правопорушення – службова особа або спеціально уповноважена особа – архітектор, розробник або здавальник проекту чи іншої аналогічної документації замовнику, а також особи, які

беруть участь у введенні (прийомі) в експлуатацію споруд (голова, член прийомної комісії, керівник підприємства тощо) [4, с. 458]; 5) автори Науково-практичного коментаря до Кримінального кодексу України за ред. М. О. Потєбенька, В. Г. Гончаренка запевняють, що суб'єктом цього діяння визнається фізична осудна, повнолітня особа, яка має ознаки спеціального суб'єкта – службова чи спеціально уповноважена особа, (наприклад, суб'єктами архітектурної діяльності є архітектори, інші особи, які беруть участь у підготовці і розробленні містобудівної документації, проектною документації для будівництва, реконструкції, реставрації, у капітальному ремонті будинків і споруд, благоустроїв ландшафтних та садово-паркових об'єктів, у науково-дослідній і викладацькій роботі, замовники проектів та будівництва об'єктів архітектури, підрядники на виконання проектних і будівельних робіт, виробники будівельних матеріалів, виробів та конструкцій, власники і користувачі об'єктів архітектури, а також органи влади, що реалізують свої повноваження у сфері містобудування) [5, с. 451]; 6) В. А. Клименко вбачає, що «суб'єктом розробки і здачі проектів, іншої аналогічної документації замовникові... може бути службова особа чи спеціально уповноважена особа. До таких осіб належать: а) архітектор – особа, яка має кваліфікаційний сертифікат. Він може бути автором проекту, керівником групи спеціалістів, що розроблюють проект, або членом такої групи. Без підпису такої особи та її особистої печатки проект не є дійсним; б) керівник проектного бюро, відділу, інституту тощо, якщо він затверджує проект (ставить свій підпис та особисту печатку); в) особа, якій було доручено здати проект (член колективу розробки проекту, інший працівник проектною установи за дорученням керівника установи тощо); г) працівник органу містобудування та архітектури, який надає архітектурно-планувальне завдання; д) представник відповідального підприємства, установи чи організації, якого уповноважено надати технічні умови щодо інженерного забезпечення об'єкта архітектури; е) особа, яка виконує або керує розробкою робочої документації для будівництва. Суб'єктом введення (прийому) споруди в експлуатацію може бути особа, яка прийняла об'єкт або дала команду ввести його в експлуатацію (голова та члени приймальної комісії, керівник підприємств, головний інженер або головний технолог, керівник структурного підрозділу підприємства, у користуванні якого перебуває збудована споруда, власник споруди, автор проекту або уповноважена ним особа, яка бере участь у прийманні в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта

архітектури та підписує відповідний акт, тощо)» [6, с. 318]; 7) М. І. Хавронюк наголошує, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є службова чи спеціально уповноважена особа [7, с. 279]; 8) М. М. Панько суб'єктом цього кримінального правопорушення називає службову особу в обов'язок якої входить розробка, здача проектів, іншої аналогічної документації, введення (прийом) в експлуатацію підприємств, споруд, об'єктів без систем захисту оточуючого природного середовища [8, с. 538]; 9) Д. І. Крупко наполягає на тому, що суб'єктом діяння, передбаченого ст. 253 КК, є особи, відповідальні за дотримання правил екологічної безпеки [9, с. 423]; 10) С. Б. Гавриш запевняє, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є службова або спеціально уповноважена особа – розробник або здавальник проекту чи іншої аналогічної документації замовнику» [10, с. 269]; 11) В. К. Матвійчук запевняє, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є службова чи спеціально уповноважена особа, якій до моменту вчинення злочину виповнилося 18 років [11, с. 203-204].

Детальний аналіз зазначених вище поглядів на суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 253 КК, свідчить, що такі автори публікацій, як В. С. Плугатир, О. В. Кришевич, О. О. Дудоров, В. М. Комарницький, Д. В. Каменський, І. В. Самощенко, автори Коментаря за ред. М. О. Потєбенька та В. Г. Гончаренка, а також В. А. Клименко, С. Б. Гавриш, В. К. Матвійчук, М. І. Хавронюк називають суб'єктом цього кримінального правопорушення службову чи спеціально уповноважену особу. Проте таке розуміння і пояснення суб'єкта кримінального правопорушення проектування чи експлуатації споруд без систем захисту довкілля з теоретичного і практичного підходу не може бути сприйнятим. У той же час такі науковці, як В. С. Плугатир, О. В. Кришевич, О. О. Дудоров, В. М. Комарницький, Д. В. Каменський більш вдало, на наш погляд, доповнили визначення суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 253 КК, такими уточненнями «...це особа, на яку покладено обов'язок розробити і здати замовникові відповідну документацію або прийняти (ввести) в експлуатацію споруди з інженерними системами захисту довкілля (наприклад, голова і члени відповідної державної приймальної комісії, архітектор, керівник проектного інституту, керівник і головний інженер підприємства-замовника)» [11, с. 575; 3, с. 363-364].

Нам уявляється, що М. М. Панько надто звукує, всупереч приписам ст. 253 КК коло суб'єктів

цього кримінального правопорушення лише службовими особами, в обов'язок яких входить розробка, здача проектів, іншої аналогічної документації, введення (прийом) в експлуатацію підприємств, споруд, об'єктів без систем захисту оточуючого природного середовища [8, с. 538]. Крім того, цей шановний науковець залишив поза увагою суб'єкта у формі прояву прийому (введення) в експлуатацію споруд тощо, де узагальнено описується заборона, яку М. М. Панько переносить на обов'язок, а саме «...розробка, здача проектів, іншої аналогічної документації, введення (прийом) в експлуатацію підприємств, споруд, об'єктів без систем захисту оточуючого природного середовища» [8, с. 538]. Певним чином обмежує коло суб'єктів цього діяння професор С. Б. Гавриш. Викликає сумнів судження Д. І. Крупка стосовно суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 253 КК, де він стверджує, що ним є «особи, відповідальні за дотримання правил екологічної безпеки» [9, с. 423], оскільки у зазначеній нами статті йдеться лише про розробку і здачу проектів, іншої аналогічної документації замовнику службовою чи спеціально уповноваженою особою без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля або введення (прийом) в експлуатацію споруд без такого захисту, а не взагалі про необмежене коло правил екологічної безпеки. Більш виваженим є визначення суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 253 КК, що запропоновано авторами Науково-практичного коментаря за ред. М. О. Потєбенька, В. Г. Гончаренка, а також В. А. Клименком. До позитивних моментів, що стосуються суб'єкта цього кримінального правопорушення, першої групи авторів слід віднести наступне: «1) що це фізична осудна, повнолітня особа; 2) що суб'єктами архітектурної діяльності є архітектори, інші особи, які беруть участь у підготовці і розробленні містобудівної документації, проектної документації для будівництва, реконструкції, реставрації, у капітальному ремонті будинків і споруд, благоустрої ландшафтних та садово-паркових об'єктів, у науково-дослідній і викладацькій роботі; замовник проектів та будівництва об'єктів архітектури; підрядники на виконання проектних і будівельних робіт; виробники будівельних матеріалів, виробів та конструкцій, власники і користувачі об'єктів архітектури, а також органи влади, що реалізують свої повноваження, у сфері містобудування. До цікавих напрацювань іншого автора (В. А. Клименка) можна віднести: «1) виділення семи груп службових чи спеціально уповноважених осіб; 2) деталізація та

перерахування цих суб'єктів, яка має описання у визначенні суб'єкта кримінального правопорушення цього автора: а) архітектор – особа, яка має кваліфікаційний сертифікат; б) керівник проектного бюро, відділу, інституту тощо, якщо він затверджує проект (ставить свій підпис та особисту печатку); в) особа, якій доручено здати проект (член колективу розробки проекту, інший працівник проектної установи); г) працівник органу містобудування та архітектури, який надає архітектурно-планувальне завдання; д) представник відповідного підприємства, установи чи організації, якого уповноважено надати технічні умови, щодо інженерного забезпечення об'єкта архітектури; ж) особа, яка виконує або керує розробкою робочої документації для будівництва; з) суб'єкт введення (прийому) споруди в експлуатацію може бути особа, яка прийняла об'єкт або дала команду ввести його в експлуатацію (голова та члени прийомної комісії, керівник підприємства, головний інженер, або головний технолог, керівник структурного підрозділу підприємства, у користуванні якого перебуває збудована споруда, власник споруди, автор проекту або уповноважена ним особа, яка бере участь у прийманні в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта архітектури та підписує відповідний акт тощо» [6, с. 318-319].

У юридичній літературі спеціально уповноважена особа, у тому числі й передбачена ст. 253 КК, визначається по різному, наприклад: 1) це може бути архітектор, керівник проектного бюро, відділу, інституту тощо; особа якій доручено було здати проект; працівник органу містобудування та архітектури, який надає архітектурно-планувальне завдання; представник відповідного підприємства, установи чи організації, якого уповноважено надати технічні умови щодо інженерного забезпечення об'єкта архітектури; особа, яка виконує або керує розробкою робочої документації для будівництва [12, с. 21-24]; 2) це архітектори, інші особи, які беруть участь у підготовці і розробленні містобудівної документації, проектної документації для будівництва, реконструкції, реставрації, у капітальному ремонті будинків і споруд, благоустроїв ландшафтних та садово-паркових об'єктів, у науково-дослідній і викладацькій роботі, замовники проектів будівництва об'єктів архітектури, підрядники на виконання проектів і будівельних робіт, виробники будівельних матеріалів, виробів та конструкцій, власники і користувачі об'єктів архітектури, а також органи влади, що реалізують свої повноваження у сфері містобудування [5, с. 451]; 3) це службові особи, до обов'язків яких входить розробка, здача про-

ектів, іншої аналогічної документації, введення (прийняття) в експлуатацію підприємств, споруд, об'єктів без систем захисту довкілля [8, с. 538].

Нам уявляється, що перша та друга точки зору є більш прийнятними, але за винятком приписів щодо суб'єкта, які слугують ототожненню службової та спеціально уповноваженої особи. У той же час третя точка зору не дає відповіді стосовно суб'єкта діяння, передбаченого ст. 253 КК, як спеціально уповноваженої особи. Для вирішення цього питання необхідно звернутися до примітки в ст. 96-3 КК та статей 364, 364-1 КК. Так, у примітці 1 ст. 96-3 КК зазначається, що «Під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи» [13]. Законодавець розділяє службу та спеціально уповноважену особу в ст. 253 КК. Крім того в стст. 364, 364-1 КК, зокрема, у п. 1 та 2 примітки до ст. 364 КК зазначається, що «службовими особами у стст. 364, 368, 368-5, 369 цього Кодексу є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальними повноваженнями здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноваженим органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноваженими органом чи повноваженою особою підприємства, установи, організації, судом або законом» [13]. Для цілей стст. 364, 368, 368-2, 369 цього Кодексу до державних та комунальних підприємств прирівнюються юридичні особи, у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства [13]. Крім того, «службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також

іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді й посадові особи міжнародних судів» [13]. Натомість за ст. 364-1 КК суб'єктом кримінального правопорушення є службова особа юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми [13].

Ми переконані, що з'ясувати належним чином суб'єкта кримінального правопорушення можливо лише стосовно форм прояву цього діяння. Першою формою прояву цього діяння – є розробка і здача документації для будівництва об'єктів архітектури, іншої аналогічної документації замовнику службовою чи спеціально уповноваженою особою без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля, якщо вони створили небезпеку тяжких технологічних аварій або екологічних катастроф, загибелі або масового захворювання населення або інших тяжких наслідків. Відповідно до абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України від 20.05.1999 р. № 687-XIV: «Про архітектурну діяльність», зазначається, що «суб'єктами архітектурної діяльності є: архітектори, інші особи, які беруть участь у підготовці і розробленні містобудівної документації, проектної документації для будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту будинків і споруд, благоустрою, ландшафтних та садово-паркових об'єктів, науково-дослідній і викладацькій роботі, замовники проектів та будівництва об'єктів архітектури, підрядники на виконання проектних і будівельних робіт, виробники будівельних матеріалів, виробів та конструкцій, власники і користувачі об'єктів архітектури, а також органи влади, що реалізують свої повноваження у сфері містобудування» [14]. Згідно з абз. 11 ч. 1 ст. 1 цього ж закону слідує, що «замовник – фізична або юридична особа, яка має у власності або у користуванні земельну ділянку, подала у встановленому законодавством порядку заяву (клопотання) щодо її забудови для здійснення будівництва або зміни (у тому числі шляхом знесення) об'єкта містобудування» [14]. У абз. 13 ч. 1 ст. 1 зазначеного Закону «архітектор (інженер), що має кваліфікаційний сертифікат, – фахівець, який за результатами атестації отримав такий сертифікат, що надає йому повноваження ведення особистої діяльності у сфері архітектурної діяльності, і який несе відповідальність

за результати своєї роботи» [14]. У відповідності до ч. 1 ст. 7 цього Закону «проект об'єкта архітектури розробляється під керівництвом або з обов'язковою участю головного архітектора проекту та/або головного інженера проекту, які мають відповідний кваліфікаційний сертифікат» [14]. Слід зазначити, що за з ч. 2 ст. 7 «проект об'єкта архітектури завіряється підписом і скріплюється особистою печаткою головного архітектора проекту та/або головного інженера проекту, які мають кваліфікаційний сертифікат» [14]. Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 8 робоча документація для будівництва або авторський нагляд за її розробкою виконується за участю архітектора – автора затвердженого проекту відповідно до укладеного договору на розроблення проекту цього об'єкта архітектури [14]. У відповідності з ч. 10 ст. 10 цього ж Закону «Державний архітектурно-будівельний нагляд здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду, через головних інспекторів будівельного нагляду» [14]. У відповідності з ч. 2 ст. 11 технічний нагляд забезпечується замовником та здійснюється особами, які мають відповідний кваліфікаційний сертифікат [14]. Крім того, згідно з ч. 3 ст. 11 авторський нагляд здійснюється «автором проекту об'єкта архітектури, іншими розробниками затвердженого проекту або уповноваженими ними особами. Авторський нагляд здійснюється відповідно до законодавства та договору із замовником» [14]. Згідно з ч. 1 ст. 14 цього Закону «Керівники органів містобудування та архітектури ... є головними архітекторами відповідних адміністративно-територіальних одиниць» [14]. Згідно з ч. 5 ст. 14 «Головні архітектори та інші посадові особи спеціально уповноважених органів містобудування та архітектури як автори чи співавтори беруть участь у розробленні містобудівної документації відповідної території...» [14]. Згідно ст. 22 цього Закону «архітектор під час проектування і будівництва об'єктів архітектури має право: залучати на договірній основі до розроблення проекту інших фахівців, здійснювати керівництво цими роботами або брати участь у виконанні робочої документації» [14]. У відповідності із ст. 23 цього Закону «замовники на проектування і будівництво об'єктів архітектури мають право: затверджувати проект, якщо він не суперечить законодавству, містобудівним умовам та обмеженням забудови земельної ділянки» [14]. Ст. 24 цього Закону свідчить, що «підрядники на проектування і будівництво об'єкта архітектури мають право: вико-

нувати робочу документацію для будівництва об'єкта архітектури відповідно до затвердженого проекту за безпосередньою участю або під авторським наглядом архітектора – автора проекту чи уповноваженої ним особи за його письмовою згодою» [14]. Ст. 26 приписує, що «архітектор, інші проектувальники, які здійснюють роботи по створенню об'єктів архітектури, зобов'язані: додержуватися норм і правил, вимог вихідних даних на проектування; проектна організація, яка розробляла проектну документацію, а також головний архітектор та головний інженер проекту несуть відповідальність за відповідність проектної документації вихідним даним на проектування, вимогам норм і правил» [14].

Закон України від 14 жовтня 1994 р. № 208/94-ВР «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності» в ч. 1 ст. 2 міститься положення, що «суб'єкти містобудування, які здійснюють проектування об'єктів, експертизу проектів будівництва, несуть відповідальність за передачу замовнику проектної документації для виконання будівельних робіт на об'єкті будівництва, розробленої з порушенням вимог законодавства, містобудівної документації, вихідних даних для проектування об'єктів містобудування, будівельних норм, державних стандартів і правил ... , а також за заниження класу наслідків (відповідальності) об'єкта будівництва» [15]. Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної регіональної політики, державної житлової політики в сфері будівництва, архітектури, містобудування, житлово-комунального господарства, а також забезпечує формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду є Міністерство розвитку громад та територій України [16].

На підставі аналізу положень зазначених нормативно-правових актів та існуючих поглядів у першій формі прояву цього кримінального правопорушення дається можливість виокремити наступні відомості, що стосуються таких суб'єктів. До суб'єктів діяння, передбаченого ст. 253 КК у першій формі прояву кримінального правопорушення відносяться: службові особи – головний архітектор проекту та/або головний інженер проекту, які мають кваліфікаційний сертифікат; керівник проектного бюро, відділу, інституту, якщо вони затверджують проект (завіряє його підписом та особистою печаткою); архітектор – автор проекту, під керівництвом якого здійснюється проектна та робоча документація (без підпису такої особи та її особистої печатки проект чи проектна

документація буде недійсною); підрядник на проектування; працівник органу містобудування та архітектури, який надає архітектурно-планувальне завдання; спеціально уповноважена особа на здачу проекту, іншої аналогічної документації замовнику. Результати опитування прокурорів, слідчих, суддів, захисників особи в містах: Києві, Львові, Ужгороді, Харкові, Дніпрі, Запоріжжі підтвердили наше твердження стосовно суб'єктів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 253 КК та відповіли на питання, хто є суб'єктом кримінального правопорушення розробки і здачі проектів, іншої аналогічної документації замовнику без обов'язкових інженерних систем захисту довкілля. Відповіді стосовно суб'єкта у першій формі прояву були наступні: 80 осіб (26,67%) зазначили, що це архітектор – особа, яка має кваліфікаційний сертифікат; 80 осіб (26,67%) стверджували, що це керівник проектного бюро, відділу, інституту тощо, якщо він затверджує проект (ставить свій підпис та особисту печатку); 80 осіб (26,67%) пояснили, що це особа, якій доручено здати проект (член колективу розробки проекту, інший працівник проектної установи); 10 осіб (3,33%) заявили, що це працівник органу містобудування та архітектури, який надає архітектурно-планувальне завдання.

Наше дослідження призвело до висновку, що суб'єктом у другій формі прояву – введення (прийому) споруди в експлуатацію може бути: голова та члени приймальної комісії, керівник підприємства, головний інженер, головний технолог, головний архітектор. Проведене нами опитування встановило: 1) викладачі та студенти старших курсів юридичного профілю у відповідях розпорядилися наступним чином: 200 осіб (50 %) заявили, що це могли бути архітектори; 100 осіб (25%) – керівник проектного бюро, інституту, 40 осіб (10%) – член колективу розробки проекту; 60 осіб (15%) уповноважена особа підприємства, установи. Натомість працівники правоохоронних органів, суду відповіли наступним чином: 120 осіб (40 %) назвали архітекторів; 100 осіб (33,33 %) – керівники проектного бюро, інституту; 80 осіб (26,67%) – член колективу розробки проектів).

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна запропонувати наступне визначення суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 253 КК: 1) стосовно розробки і здачі замовнику документації для будівництва об'єкта архітектури або іншої аналогічної документації: фізична осудна, службова, повнолітня особа – це головний архітектор або головний інженер такої документації, яка розробляється під їх керівництвом або за їх обов'язковою участю;

архітектор, який залучив на договірній основі інших фахівців, на договірній основі до розробки, означеної документації та здійснює керівництво цими роботами, керівники: проектного бюро, відділу, інституту, якщо вони керують або затверджують названу документацію своїм підписом і печаткою; особа, що здійснює керівництво розробкою і задачею робочої документації; фізична осудна, спеціально уповноважена, повнолітня особа, якій було доручено здати зазначену вище документацію замовнику (член колективу розробників таких предметів, а також таким може бути працівник проектної установи, організації) керівник: працівник органу

містобудування та архітектури, який надає архітектурно-планувальне завдання; особа, яка виконує або розробляє робочу документацію; 2) суб'єктом введення (прийому) в експлуатацію об'єкта архітектури може бути: фізична осудна, службова чи спеціально уповноважена повнолітня особа, яка прийняла такий об'єкт в експлуатацію або дала вказівку на введення його в експлуатацію (голова, члени приймальної комісії, керівник підприємства, установи, організації, керівник структурного підприємства, установи, організації; власник об'єкта архітектури, або уповноважена на таку дію керівником особа, головний інженер, головний технолог.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Павлов В. Г. Суб'єкт преступлення. СПб : Юридический центр Пресс, 2001. 318 с.
2. Плухатир В. С., Кришевич О. В. Злочини проти довкілля. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. С. 530-578.
3. Дудоров О. О., Комарницький В. М., Каменський Д. В. Злочини проти довкілля. Кримінальне право (Особлива частина) : [підручник] ; за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. [2-ге вид.]. Київ : «ВД» «Декор», 2013. С. 355-393.
4. Самошенко І. В. Коментар до статей 251-254 КК України. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. [5-те вид., допов.] Харків : Право, 2013. С. 453-460.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2-х ч. – Ч. 2 / Під заг. ред. Потебенька М. О., Гончаренка В. Г. Київ : Форум, 2001. 944 с.
6. Клименко В. А. Злочини проти довкілля. Кримінальне право України. Особлива частина: [підручник] (Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін.). Вид. 2-ге, переробл. та доповн. ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. Київ : Атіка, 2008. С. 301-353.
7. Хавронюк М. І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. Київ : Істина, 2004. 504 с.
8. Панько М. М. Преступления против окружающей среды. Уголовный кодекс Украины. Комментарий / Под ред. Ю. А. Кармазина и Е. Л. Стрельцова. Харьков : ООО «Одиссей», 2001. С. 496-540.
9. Крупко Д. И. Преступления против окружающей среды. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : [учебник] ; под. ред. Е. Л. Стрельцова. Харьков : ООО «Одиссей», 2002. С. 403-425.
10. Гавриш С. Б. Злочини проти довкілля. Кримінальне право України : Особлива частина : [підручник] / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2015. С. 266-284.
11. Матвійчук В. К. Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової охорони навколишнього природного середовища : [монографія]. Київ : Національна академія управління, 2011. 368 с.
12. Смолицкий Г. Р. Практика Верховного Суда СССР по делам о служебных злоупотреблениях. Соц. Законность. 1946. №. 6. С. 21-24.
13. Кримінальний кодекс України: Кодекс, Закон від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України від 29.06.2001. 2001 р., № 25, стаття 131 (в редакції на 25.11.2021 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
14. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20 травня 1999 р. № 687-XIV. Офіційний вісник України від 02.07.1999. 1999 р., № 24, стор. 27, стаття 1089, код акта 7949/1999 (в редакції на 24.07.2021 р.). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>
15. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 14 жовтня 1994 р. № 208/94-ВР. Відомості Верховної Ради України від 15.11.1994. 1994 р., № 46, стаття 411 (в редакції на 01.12.2020 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-вр#Text>
16. Положення про Міністерство розвитку громад і територій України: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. № 197. Офіційний вісник України від 04.07.2014. 2014 р., № 51, стор. 42, стаття 1345, код акта 72965/2014 (в редакції 10.06.2021 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2014-п#Text>

REFERENCES:

1. Pavlov V. H. Sub'ekt prestuplenyya. SPb : Yurydycheskyy tsentr Press, 2001. 318 s.
2. Pluhatyr V. S., Kryshevych O. V. Zlochynty proty dovkillya. Naukovo-praktychnyy komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny / D. S. Azarov, V. K. Hryshchuk, A. V. Savchenko [ta in.] ; za zah. red. O. M. Dzhuzhi, A. V. Savchenka, V. V. Cherneya. Kyuyiv : Yurinkom Inter, 2016. S. 530-578.

3. Dudorov O. O., Komarnyts'kyi V. M., Kamens'kyi D. V. Zlochyny proty dovkillya. Kryminal'ne pravo (Osoblyva chastyna) : [pidruchnyk] ; za red. O. O. Dudorova, YE. O. Pys'mens'koho. [2-he vyd.]. Kyiv : «VD» «Dekor», 2013. S. 355-393.
4. Samoshchenko I. V. Komentar do statey 251-254 KK Ukrainy. Kryminal'-nyy kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyy komentar : u 2 t. T. 2 : Osoblyva chastyna / YU. V. Baulin, V. I. Borysov, V. I. Tyutyuhin ta in. ; za zah. red. V. YA. Tatsiya, V. P. Pshonky, V. I. Borysova, V. I. Tyutyuhina. [5-te vyd., dopov.] Kharkiv : Pravo, 2013. S. 453-460.
5. Naukovo-praktychnyy komentar do Kryminal'noho kodeksu Ukrainy: U 2-kh ch. – CH. 2 / Pid zah. red. Poteben'ka M. O., Honcharenka V. H. Kyiv : Forum, 2001. 944 s.
6. Klymenko V. A. Zlochyny proty dovkillya. Kryminal'ne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: [pidruchnyk] (Yu. V. Aleksandrov, O. O. Dudorov, V. A. Klymenko ta in.). Vyd. 2-he, pererobl. ta dopovn. ; za red. M. I. Mel'nyka, V. A. Klymenka. Kyiv : Atika, 2008. S. 301-353.
7. Khavronyuk M. I. Dovidnyk z Osoblyvoyi chastyny Kryminal'noho kodeksu Ukrainy. Kyiv : Istyna, 2004. 504 s.
8. Pan'ko M. M. Prestuplenyya protyv okruzhayushchey srody. Uholovnyy kodeks Ukrainy. Kommentaryy / Pod red. Yu. A. Karmazyna y E. L. Strel'tsova. Khar'kov : OOO «Odyssey», 2001. S. 496-540.
9. Krupko D. Y. Prestuplenyya protyv okruzhayushchey srody. Uholovnoe pravo Ukrainy. Obshchaya y Osobennaya chasty : [uchebnyk] ; pod. red. E. L. Strel'tsova. Khar'kov : OOO «Odyssey», 2002. S. 403-425.
10. Havrysh S. B. Zlochyny proty dovkillya. Kryminal'ne pravo Ukrainy : Osoblyva chastyna : [pidruchnyk] / Yu. V. Baulin, V. I. Borysov, V. I. Tyutyuhin ta in.; za red. prof. V. YA. Tatsiya, V. I. Borysova, V. I. Tyutyuhina. 5-te vyd., pererobl. i do-pov. Kharkiv : Pravo, 2015. S. 266-284.
11. Matviychuk V. K. Teoretychni ta prykladni problemy kryminal'no-pravovoyi okhorony navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyshecha : [monohrafiya]. Kyiv : Natsional'na akademiya upravlinnya, 2011. 368 s.
12. Smolytskyi H. R. Praktyka Verkhovnoho Suda SSSR po delam o sluzheb-nykh zloupotreblennyakh. Sots. Zakonnost'. 1946. №. 6. S. 21-24.
13. Kryminal'nyy kodeks Ukrainy: Kodeks, Zakon vid 05 kvitnya 2001r. № 2341-III. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy vid 29.06.2001. 2001 r., № 25, stattia 131(v redaktsiyi na 25.11.2021 r.) [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
14. Pro arkhitekturnu diyal'nist': Zakon Ukrainy vid 20 travnya 1999 r. № 687-XIV. Ofitsiyiny visnyk Ukrainy vid vid 02.07.1999. 1999 r., № 24, stor. 27, stattia 1089, kod akta 7949/1999 (v redaktsiyi na 24.07.2021 r.). [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>
15. Pro vidpovidal'nist' za pravoporushennya u sferi mistobudivnoyi diyal'nosti: Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnya 1994 r. № 208/94-VR. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy vid 15.11.1994. 1994 r., № 46, stattia 411 (v redaktsiyi na 01.12.2020 r.) [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-vr#Text>
16. Polozhennya pro Ministerstvo rozvytku hromad i terytoriy Ukrainy: Zatv. postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 kvitnya 2014 r № 197. Ofi-tsiynny visnyk Ukrainy vid 04.07.2014. 2014 r., № 51, stor. 42, stattia 1345, kod akta 72965/2014 (v redaktsiyi 10.06.2021 r.) [Elektronnyy resurs]. Rezhym dos-tupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2014-p#Text>